

TUTKIMUKSEN RAKENNE- JA VIITTAUSOPAS

Hanna Järvinen

Johdanto	2
Tutkimuksen rakenne	2
Hyviä neuvoja	4
Kielioppi ja oikeinkirjoitus eli ortografia	5
Viittaaminen ja lähdeluettelo	6
Erilaisten lähdetyyppien merkintätavat.....	9
Tekijä vai anonyymi lähde?	9
Julkaistut tekstit	10
Arkistolähteet ja asiakirjakokoelmat.....	12
Taideteokset	15
Internetlähteet	18
Yleisiä termejä ja lyhenteitä.....	20
Dispositiomalli	21
Lähdeluettelomalli	22
Lähdemerkinnän järjestys	25

Johdanto

Tämän oppaan tarkoitus on opastaa opinnäytteen kirjoittamisessa, erityisesti sen teknisissä yksityiskohdissa. Oppaassa painotetaan viittausjärjestelmän selittämistä vastaamalla kysymyksiin miksi viitteitä tarvitaan, mikä on viittausjärjestelmä ja miten sellaista käytetään. Opas on tarkoitettu suomenkielisen akateemisen kirjoittamisen avuksi—jos kirjoitat englanniksi, konsultoi oppaan englanninkielistä versiota *Structure and Annotation Guide*, koska esimerkiksi välimerkkisäännöt ovat kielikohtaisia.

Viittausjärjestelmiä on monia, mutta yhden järjestelmän sisäistettyään voi helpommin ymmärtää muita järjestelmiä *järjestelminä*. Tässä oppaassa esitellään ainoastaan Esittävien taiteiden tutkimuskeskuksen (Tutke) suosittelema viittausjärjestelmä, joka on versio Chicago Manual of Style tekijä-teos (author-date) -järjestelmästä. Perustellusta syystä ja vastuuproffessorisi luvalla voit käyttää myös muuta viittausjärjestelmää, joista hiukan lisää alla.

Tutkimuksen lopullinen rakenne riippuu aina tutkimuksen aiheesta sekä kirjoittajan omista mieltymyksistä. Tämä opas esittelee vaihtoehdon, joka tukee Tutken vertaisarvioidun julkaisusarjan, Acta Scenican, taittovaatimuksia. Taiteelliselle tutkimukselle on kuitenkin suotavaa myös tutkimusaiheeseen sopivien, vaihtoehtoisten ja kekseliäiden ratkaisujen käyttö.

Tutkimuksen rakenne

Kaikki painettu teksti ei ole tutkimusta. Tutkimus on pitkäjänteisen kriittisen työn tulosta, jossa esitetyt väitteet perustellaan harkiten, systemaattisesti ja myös vastaargumentit ja vaihtoehtoiset tulkinnat huomioon ottaen. Tutkimusta julkaisevat pääasiassa tiedekustantajat, ja tutkimus rakentuu aina tutkijan perustelemalle lähdeaineistolle, johon viitataan *viittausjärjestelmän* avulla.

Taiteellisessa tutkimuksessa esteettiset kysymykset ovat keskiössä myös pohdittaessa tutkimustekstiä, ja taiteelliselle tutkimukselle onkin tyypillistä erinäisten tieteellisten rakenteiden rikkominen. On kuitenkin hyvä muistaa, että olettamat esimerkiksi tieteellisen tekstin rakenteesta vaikuttavat lukijasi halukkuuteen ymmärtää tekstiäsi, joten tieteellisen tekstin konventioiden ymmärtäminen auttaa sinua sekä valitsemaan omalle tutkimuksellesi sopivia ilmaisutapoja että avaamaan niitä lukijalle.

Kirjan kannen avatessasi kohtaat *nimiölehden*. Myös omalle nimiölehdellesi tulee teoksen nimi ja tekijä(t) sekä tiedot kustantajasta ja julkaisusarjasta (esim. Acta Scenica). Julkaisulla on myös kustantajan hakema ISBN-numero, joka identifioi sen painoksesta riippumatta.

Tutkimuksesi *tiivistelmä* eli abstrakti on lyhyt, mielellään vain yhden painosivun mittainen esittely työsi sisällöstä. Mikä on tutkimuksesi aihe, mitkä olivat tutkimusprosessisi päävaiheet ja millaisia tutkimuksen keskeisimmät tulokset?

On hyvien tapojen mukaista, että tekijä kiittää työnsä henkisiä ja materiaalisia tukijoita *Kiitokset* (engl. Acknowledgements) -luvussa ennen työn varsinaista johdantoa. Tutkimuksen ohjaajat, kanssasi tutkimustyötä tehneet ihmiset ja työtä

merkittävästi avustaneet henkilöt sekä tutkimusta rahoittaneet tahot (kuten apurahoja myöntäneet säätiöt tai tutkijakoulut) tulee mainita nimeltä.

Tutkimuksen *Johdannon* tehtävä on esitellä lukijalle tutkimuksen aihe, tutkittava kysymys ja tutkimuksen kenttä eli mille alalle tai aloille työ sijoittuu. Johdannon lopussa yleensä myös kuvataan työn rakenne.

Tutkimuksen *käsittelyluvut* ovat sen varsinainen sisältö. Niiden määrä riippuu tutkimuksen aiheesta ja laajuudesta sekä kunkin tutkijan omasta tavasta jäsentää ajatuksiaan. *Loppupäätelmät* kertovat, mitä tutkija sai aineistostaan irti, millaisia vastauksia tutkimusmenetelmät tuottivat esitettyihin kysymyksiin, sekä millaisia uusia tutkimuskysymyksiä tai kiinnostuksen kohteita tutkimus toi esiin.

Tutkimuksen sisäinen rakenne ja järjestys, jolla tämä esitetään tekstinä, ovat aina tutkijan päätettävissä, mutta konsultoi ohjaajiasi ratkaisulistasi ja luetuta tekstiäsi matkan varrella asiantuntijoilla, jotta ymmärrät, millaisena tekstisi näyttäytyy muille. Tyypillisesti tieteellinen teksti alkaa *tutkimuskysymyksen* pohdinnalla ja taustoituksella. Tässä yhteydessä esitellään kysymykseen liittyvät aiemmin tarjotut vastaukset eli aiempi tutkimus aiheesta, sekä *lähdeaineisto*, jonka pohjalta kysymykseen on tässä tutkimuksessa vastattu. Tutkijan kysymä kysymys siis määrittää, mikä kelpaa tutkimuksen lähteeksi.

Vastaaminen tapahtuu tutkimusmenetelmien eli *metodien* ja tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen eli *metodologian* avulla. Nämä tulee myös esitellä lukijalle. Työssä myös kuvataan tutkimuksen kulku, joka taiteellisessa tutkimuksessa tarkoittaa yleensä (tarkastettujen) taiteellisten osien ja tutkivan pohdinnan prosessia. Tutkimuksen tulokset taas riippuvat prosessin luonteesta: yleensä prosessi jatkuu, kunnes tutkija ymmärtää jotain olennaista aiheestaan. Tämä olennainen ymmärrys on tutkimuksen tulos tai tuotos.

Tutkimuksen kirjallinen esitys on siis aina eräänlainen fiktio tehdystä työstä, jossa monimutkainen, haarautuva ja rönsyilevä prosessi, tutkijan harhapolut, virheet ja epäonnistumiset saadaan näyttämään suunnitellulta kokonaisuudelta. Tutkimusteksti on kertomusta lukijalle, jonka aika on rajallinen—selkeä, tiivis, olennaiseen keskittyvä ilmaisu on siis hyve.

Älä oleta, että lukijasi ajattelee kuten sinä vaan muista aina johdatella häntä *metatekstin* avulla! Metateksti on tekstiä tekstin rakenteesta: se kertoo luvun alussa lukijalle, mitä tuleman pitää ja miten nyt sanottu liittyy aiempaan. Tutken järjestämällä kurssilla opit lisää tällaisista kirjoittamisen strategioista.

Tutkimukseen voi sisältyä myös *liitteitä*. Ne sisältävät tutkimukselle olennaista materiaalia, jonka esittely leipätekstissä katkaisisi tutkimuksen esittelyn jollain tavalla. Liitteiksi voi sisällyttää esimerkiksi dokumentaatiota työn käytännöllisistä osista, taulukoita tai muuta tutkimusta varten kerättyä tilastollista materiaalia, tai vaikkapa tutkimusta varten tehdyissä haastatteluissa tai yleisölle tehdyssä kyselyssä esitettyjen kysymysten listan.

Johdanto on hyvä paikka aloittaa tutkimuksen kirjoittaminen, sen suunnittelu, mitä aiot tehdä, missä, koska, kenen kanssa ja miten. Tutkimuksen sisältö ja rakenne muotoutuvat kuitenkin vasta tutkimuksen ja sen kirjoitusprosessin edetessä. Siksi

johdanto on aina myös viimeinen luku, jonka tutkija kirjoittaa: vasta tutkimuksen tehtyään voi tietää millään varmuudella, mitä tutkimus itse asiassa koski, millaisiin kysymyksiin se vastasi tai mitä kenties olisi pitänyt tehdä toisin. Muista, että myös vastoinkäymiset ja epäonnistumiset tuottavat tutkimustuloksia, sillä on myös tärkeää tietää, mikä *ei* perustellusti toimi tai onnistu. Tutkimusta arvioidaan esimerkiksi lähdeaineiston kattavuuden, menetelmien soveltuvuuden, metodologisen ymmärryksen ja tulosten kiinnostavuuden kautta.

Hyviä neuvoja

Aloita siitä, mikä on kivaa. Jos sinulla on tuuria, sinun ei koskaan tarvitse tehdä tylsiä asioita tai tylsiltä vaikuttaneet asiat muuttuvat mielenkiintoisiksi ja kivoiksi tutkimuksesi myötä. Innostus tutkimukseen kantaa myös huonojen hetkien halki.

Älä odota inspiraatiota. Käytettävissäsi oleva aika on rajallinen ja tutkimus vaatii kovaa työtä, keskittymistä, kärsivällisyyttä ja istumalihaksia.

Harjoitus tekee mestarin ja toisto on opintojen äiti. Kirjoittamaan oppii vain kirjoittamalla; harva teksti syntyy yhdellä kirjoittamiskerralla. Kaikki kirjoittamasi ei päädy tutkimukseesi, mutta harjoittele kirjoittamista tutkimuksesi alusta alkaen, jotta kirjoittaminen muuttuu sinulle mahdollisimman helpoksi ja luontevaksi käytänteeksi ja ilmaisutavaksi. Aluksi yksityiskohtiin ei kannata kiinnittyä—vasta kun tekstiä on tarpeeksi, ryhdy muokkaamaan sitä luettavaksi ilmaisujen, oikeinkirjoituksen ja kieliopin, metatekstin ja rakenteen suhteen.

Käytä apuvälineitä. Piirrä ongelma paperille, jäsennä tutkimuksesi rakennetta pallukoilla tai kuvaavilla esineillä, joita voit siirrellä tilassa. Juttele kollegoille ja pohdi ääneen. Käytä kirjoittamista auttavia ohjelmistoja ja internetin oppimateriaaleja. Jos puhuminen on kirjoittamista helpompaa, löpise nauhuriin ja litteroi sitten nauhoituksesi. Oman puheen nauhoittaminen on myös hyvää harjoitusta esitelmien pitoon, koska se auttaa havaitsemaan turhat öö-äännähdykset, tautologiat ja muut tiedostamattomat maneerit.

Opettele toimittamaan omaa tekstiäsi ja katsomaan sitä toisin silmin. Kuuntele palautetta ja kokeile eri tapoja jäsentää tekstiäsi! Pitkän tekstin muokkaamisessa tuloste, sakset ja teippirulla auttavat kummasti havaitsemaan olennaisen. Lukijasi ei jaksa jaarittelua.

Tee aikabudjetti ja muuta sitä kokemuksen karttuessa. Kirjoittaminen on yllättävän hidasta puuhaa. Tutkimuksesi edistymisen kannalta on tärkeää, että tiedostat, kauanko sinulla kuluu eri asioiden tekemiseen. Varaa aikaa kirjoittamiselle, sillä jokainen katkos kirjoitusprosessissa tarkoittaa, että seuraavalla kerralla käytät aikaa pohtiessasi, missä oikeastaan olitkaan tutkimuksesi kanssa. Käytä kalenteria ajankäyttösi suunnitteluun ja ole itsekäs ajasta, jonka olet varannut kirjoittamisen praktiikalle.

Vältä kellon turhaa tarkkailua kirjoittaessasi: laita herätyskello huomauttamaan sinulle, koska olet käyttänyt kaksi tuntia kirjoittamiseen tai milloin pitää lähteä treeneihin—näin voit keskittyä rauhassa tekstiisi.

Älä luota muistiisi! Dokumentoi taiteelliset prosessisi, aineistosi ja hakuprosessisi huolella. Kirjaa ylös bibliografiset tiedot kaikista lähteistäsi ja sen lisäksi myös mistä olet kyseisen lähteen löytänyt ja koska. Erityisesti internet-sivustojen kanssa kannattaa olla huolellinen, koska internetin sisältö muuttuu jatkuvasti. Pidä huolta tekstiesi eri versioista esimerkiksi nimeämällä tiedosto uudelleen jokaisen keskeisen muutoksen jälkeen (versio 1, versio 1:1, versio 1:2, jne.).

Älä luota teknologian toimivuuteen vaan muista jatkuva varmuuskopiointi—hyödynnä ulkoisia kovalevyjä tai pilvipalveluita (iCloud, Dropbox, jne.) tai lähetä vaikka työsi itsellesi sähköpostilla. Näin et ole riippuvainen yhden laitteen toimivuudesta. Muista myös tietoturva erityisesti, jos käytät sensitiivisiä aineistoja (esimerkiksi henkilökohtaisia haastatteluja). Älä koskaan käytä samaa salasanaa kahdessa paikassa ja ole erityisen varovainen henkilökohtaisen sähköpostisalasanasasi kanssa!

Pidä *aina* muistiinpanovälineet mukana. Koskaan ei tiedä, milloin aivosi päättävät tulostaa vihjeen, kysymyksen tai päätelmän, jolla on merkitystä tutkimuksellesi. Usein tämä tapahtuu rentoutuessasi, esimerkiksi juuri ennen nukahtamista tai juuri herättyäsi.

Tarkkaile itseäsi. Milloin teet tutkimusta? Missä tutkit? Millaisissa olosuhteissa työsi sujuu vaivatta, mikä taas häiritsee keskittymistäsi? Koska tutkija on yksilö, tutkijuus on yksilöllistä: yhdelle sopii päivittäinen rutiini, toista taas vaihtelu virkistää. Yksi kirjoittaa tiettyssä paikassa, toinen siirtyy pöydän äärestä lattialle ja sieltä sohvalle tai kahvilaan. Yhtä häly häiritsee, toinen kirjoittaa musiikin tahtiin. Luomalla itsellesi otolliset olosuhteet autat tutkimuksesi edistymistä. Kuuntele kehoasi ja muista myös levätä säännöllisesti. Kun kirjoittaminen sujuu ja ajatukset lentävät, anna niille aikaa ja tilaa juuri silloin—tutkijalle flow-kokemukset ovat kullannarvoisia.

Tee velvollisuutesi, niin sinulla on oikeus vaatia samaa myös muilta: valmistaudu ohjaustapaamisiin, varaa aikaa työllesi, tee sovitut muutokset ajoissa. Vaikka ohjaajasi ovat varmasti ylpeitä sinusta, tutkimustasi ei tee kukaan muu kuin sinä itse. Kiire on aina suhteellista: itsellesi tärkeimmät asiat vievät aina aikaasi ennen vähemmän tärkeitä, olivatpa tärkeät asiat sitten mukavia tai eivät. Valittaminen ei hyödytä mitään, sillä tilanne ei muutu, ellet itse tee sille jotain.

Samaan aikaan muista olla armollinen niin itseäsi kuin muita kohtaan: kukaan meistä ei ole yli-inhimillinen jaksamisessaan tai kärsivällisyydessään. Pyydä apua! Kirjastonhoitajat, ohjaajasi, tutkimusta tekevät kollegasi ja työtoverisi auttavat sinua mielellään, jos olet kohtelias, tunnollinen ja asiastasi innostunut. Olet onnekas, jos voit myös vastavuoroisesti auttaa heitä—silloin sinusta on tullut osa tiedeyhteisöä.

Kielioppi ja oikeinkirjoitus eli ortografia

Jokaisella kielellä on omat tyyllisäädöksensä kieliopista ja oikeinkirjoituksesta. Suomen kielen kieliopin ja oikeinkirjoituksen kinkkisiä pulmia voi ratkoa parhaiten Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisujen avulla:

Kielitoimiston oikeinkirjoitusopas. 2012. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 147. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus.

Kielitoimiston kielioppiopas. 2015. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 175. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus.

Verkosta löytyy lisäksi muita oppaita vastaavaan tarkoitukseen, esimerkiksi *Nykyajan kielenopas* (Korpela 2015):

<http://www.cs.tut.fi/~jkorpela/kielenopas/index.html>

Erityistä huomiota kannattaa kiinnittää pilkkuihin, lainausmerkkisääntöihin (" vaiko ") sekä yhdysviivoihin (ns. em-dash (—) ja en-dash (–), sekä tavallinen tavuviiva (-)). Kolmea riviä pidemmät sitaatit yleensä sisennetään vasemmasta reunasta omaksi kappaleekseen. Sisennys korvaa sitaattilainausmerkit. Huomaa, että siteerattasi tekstiä, tekstissä mahdollisesti olevia viitteitä *ei* sisällytetä lainaukseen!

Tutke myös järjestää opetusta, jossa keskitytään erityisesti taiteellisen tutkimuksen kirjoittamisen tarpeisiin.

Viittaaminen ja lähdeluettelo

Bibliografiaan tai *lähdeluetteloon* tulevat ainoastaan ja vain ne lähteet, joihin tutkimuksessa on tarpeellista viitata. Kaikkien viitteissä esille tulevien aineistojen on löydettävä lähdeluettelosta ja päin vastoin. Lähdeluettelo seuraa systemaattisesti samaa järjestelmää kuin viitteetkin. Sen tehtävä on auttaa lukijaa löytämään juuri se versio aineistosta, johon tutkija viittaa—esimerkiksi kirjan tietty laitos, tiettyyn arkistoon tallennettu kuvan versio tai televisiosarjan tietty jakso.

Lähteet ilmoitetaan aina käytetyn lähteen kielellä, järjestelmällisesti latinalaisille aakkosille translitteroituna. Käännöksistä ilmoitetaan aina myös kääntäjä. Mikäli olet tehnyt omia käännöksiä tutkimustasi varten, kerro tämä myös lukijalle!

Viite merkitsee, mihin tutkija haluaa juuri tässä kohtaa tekstiään lukijan kiinnostävän lähteessä huomionsa, esimerkiksi nimenomaiseen kohtaan kirjassa (merkittynä sivunumerona) tai elokuvassa (merkittynä minuuttimääränä), tai tiettyyn esitykseen (esitysajankohta). Mikäli samassa viitteessä viitataan useampaan lähteeseen, ne erotetaan toisistaan puolipisteellä (esim. Kirkkopelto 2008, 20; Bresler 2011, 175).

Viitteen pääasiallinen tarkoitus on dokumentoida tutkimusprosessi ja osoittaa, kuka on vastuussa tiedoista, väitteistä ja tehdyistä tulkinnoista. Viitteiden avulla lukija voi ikään kuin rekonstruoida, kuinka tutkija päätelmiinsä saapui ja sitä kautta kykenee arvioimaan tutkijan tutkimusprosessin kriittisyyttä ja tieteellistä arvoa. Viite ei tarkoita omaperäisyyden katoamista vaan se tukee esitettyjä väitteitä osoittamalla, ettei kirjoittaja keksi niitä omasta päästään vaan noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä, tuntee kenttensä ja kykenee siksi sijoittamaan suhteessa aiemmin esitettyihin väitteisiin. Viite myös suojaa tutkijaa, sillä siteeratusta lähteestä saattaa olla virheitä!

Mikäli käytät jonkun toisen jo siteeraamaa tekstiä joltakulta kolmannelta tekijältä, tulee sinun ilmaista *sekä* kenestä kolmannelta tekijältä on kyse *että* kenen toisen mukaan. Esimerkiksi jos siteeraat Tiina Suhosen haastattelua Seppo Kumpulaisen väitöskirjasta, tulee sinun merkitä lähdeluetteloosi teoksista ainoastaan Kumpulainen

2011 ja viitteeseesi tieto sitaatin sijainnista (Suhonen Kumpulainen 2011, 297 mukaan).

Erityisesti suorien sitaattien määrää kannattaa harkita tarkkaan. Kaikki sitaatit tulee perustella ja niiden merkitys avata lukijalle, joten suora sitaatti pidentää tekstiä. Edes itseään ei saisi siteerata tolkkuttoman paljon, varsinkaan, jos teksti on jo julkaistu toisaalla. Tekijät ja kustantajat omistavat tekijänoikeussopimusten mukaiset oikeudet julkaistuihin teksteihin ja merkittävien osien uudelleenjulkaisu vaatii tekijältä neuvottelua kustantajan kanssa. Sama koskee kuvälähteiden siteeraamista kuvina tekstin joukossa. Tekijänoikeuksista saat lisätietoa Taideyliopistojen tekijänoikeuspalvelusta:

<http://copyright.aalto.fi/fi/>

Mihin sitten ei tarvita viitettä? Koska viitteen tarkoitus on tukea omaa argumentointia, yleistietoon ei viitata. Sanakirjat ja tietosanakirjat voivat olla tutkimuksen lähdeaineistoa ainoastaan, jos tietyn teoksen esittämä tulkinta on tutkimukselle olennainen, sitä siteerataan tai pohditaan leipätekstissä—esimerkiksi joidenkin käsitteiden määrittelyyn voi tarvita sanakirjojen apua, mutta historiallisen henkilön elämäkertatietoihin ei tarvitse sisällyttää viitettä tietosanakirjaan, ellei leipätekstissä esimerkiksi vertailla eri tietosanakirjojen antamia ristiriitaisia tietoja. Samoin kulttuuriviitteet (esimerkiksi elokuvat tai musiikkikappaleet) ovat lähteitä ainoastaan, kun ne ovat itsessään tutkimuksen analyysin tai tutkijan pohdinnan kohteena.

Taiteenalan sisäinen tieto ei kuitenkaan ole yleistietoa: taidemuodon oletuksia ja käytäntöjä koskevat väitteet tulee aina perustella lähdeaineistolla. Muista kuitenkin, että olet jo taiteesi asiantuntija! Lisäksi voit viitata myös aiempaan taiteelliseen työhösi ja sen tuottamiin aineistoihin, mikäli ne ovat tuottaneet esimerkiksi tutkimuksesi keskeisiä lähtökohtia tai kysymyksiä. Keskustele ohjaajasi kanssa, millaiseen tietoon tarvitset viitettä lähteisiin.

Tieteellisessä tutkimuksessa on lukuisia erilaisia viittauskäytäntöjä johtuen eri tieteenalojen erityistarpeista, tavoista ja tottumuksista. Eri julkaisut käyttävät erilaisia käytäntöjä, ja on kirjoittajan tehtävä muokata tekstinsä noudattamaan julkaisussa vaadittua viittauskäytäntöä. Tähän on olemassa erilaisia apuvälineitä, kuten tietokoneohjelmia (esim. RefWorks, EndNote), jotka osaavat automaattisesti muuttaa niillä tehdyt viitteet ja lähdeluettelot toiseen järjestelmään—ainakin periaatteessa.

Viittauskäytännössä olennaista on konsistenssi eli johdonmukaisuus: jokaisen viitteen tulee noudattaa samaa logiikkaa ja samaa viittausjärjestelmää. Järjestelmän valintaan vaikuttaa oman tutkimusalan yleinen käytäntö, joka usein riippuu metodologisista erityispiirteistä, omat esteettiset mieltymykset, sekä lopullisen julkaisun määrittelemät muotovaatimukset (ts. julkaisusarjalla (series) tai tieteellisellä aikakauslehdellä (journal) on yhtenäinen, ennalta määritelty ulkoasu, johon kaikkien käsikirjoitusten on sovittava). *Noudata aina kustantajan ja julkaisun vaatimaa viittausjärjestelmää!* Tämän löydät yleensä helpoimmin kustantajan tai julkaisun internet-sivulta tai pyytämällä ohjeita julkaisun toimittajalta.

Yleisimmät viittausjärjestelmät pohjaavat angloamerikkalaisiin tyylioppaisiin, joita on saatavilla sekä painettuna kirjastoissa että sähköisessä muodossa internetissä. Taiteellisessa tutkimuksessa näistä yleisimpiä ovat:

- Chicago Manual of Style (CMS)
- Modern Language Association Citation Style (MLA)
- Modern Humanities Research Association Style (MHRA)
- American Psychological Association Formatting and Style (APA)
- Harvard System of Referencing (Harvard)

Tämä opas noudattaa suomenkieliseen tieteelliseen tekstiin mukautettua versiota *The Chicago Manual of Style* (2010) -tyylioppaan tekijä-teos -viittaustavasta. Perustellusta syystä ja vastuuproffessorisi luvalla voit valita tutkimuksellesi myös jonkin muun järjestelmän. Myös erilaisia järjestelmiä vertailevia oppaita on olemassa (esimerkiksi Neville 2010.) Älä koskaan kopioi viitteen muotoa käyttämästäsi lähteestä!

Viitteitä on kahta tyyppiä: lyhyitä viitteitä, jotka viittaavat erilliseen lähdeluetteloon ja pitkiä viitteitä, jotka sisältävät bibliografisen tiedon itsessään. Pitkiä viitteitä suositetaan yleensä vain sellaisissa artikkelikokoelmissa tai kokoavissa julkaisuissa, joissa jokaisen tekstin lähdeaineistot eroavat merkittävästi toisistaan eikä lähteitä jaotella esimerkiksi lähdetyypeittäin. Tässä oppaassa käydään läpi ainoastaan lyhyiden viitteiden malli.

Viittausjärjestelmästä riippuen viite sijoittuu joko leipätekstin sisään (sisäinen viite), sen alle (alaviite) tai sen loppuun (loppuviite). Esittävien taiteiden tutkimuskeskus suosittaa *tekstin sisäisten viitteiden mallia*. Sisäinen viite ilmoitetaan lyhyessä muodossa sulkeissa leipätekstin sisällä, jolloin lähde on helposti ja selkeästi esillä tutkimuksessa. Viitteen paikka riippuu siitä, viitataanko yksittäiseen käsitteeseen (Järvinen 2011, 78), yksittäiseen lauseeseen vai kokonaiseen kappaleeseen. Yhtä virkettä koskevat viitteet tulevat virkkeen sisään ennen pistettä (esim. Järvinen 2011, 78). On kuitenkin yleisempää, että viite liittyy useisiin virkkeisiin tai koko kappaleeseen. Tällöin viite tulee erikseen siinä kappaleen kohdassa, jossa asian käsittely päättyy ja sisältää oman pisteensä. (Järvinen 2011, 78.)

Huomaa, että lyhyessä viitteessä esitetyn lähteen tulee olla erotettavissa kaikista muista lähdeluettelon lähteistä! Siksi samana vuonna ilmestyneet saman sukunimen jakavien tekijöiden tekstit erotellaan kirjainlyhentein julkaisuvuoden perässä (esim. 2011a vs. 2011b). Ole tarkkana, sillä eri henkilöiden tai erityyppisten lähteiden lyhyt viite saattaa näyttää samalta ja on sinun vastuullasi, että lukijasi kykenee erottamaan, mihin viite viittaa!

Jos viittaa useita kertoja peräjälkeen samaan lähteeseen, voit korvata tekijänimen ja vuoden viitteellä edelliseen viitteeseen eli käyttämällä järjestelmällisesti *joko* latinankielisiä lyhenteitä *op. cit.* ja *ibid.* *tai* näiden suomenkielisiä vastineita *mt.* ja *sama* (ks. luku Yleisiä termejä ja lyhenteitä). *Ibid.* ja *sama* tarkoittavat, että viite on täsmälleen kuten edellisessä viitteessä—niiden jälkeen ei tule mitään muuta merkintää. *Op. cit.* ja *mt.* tarkoittavat viitettä samaan teokseen mutta eri kohtaan—niitä seuraa sivu- tai muu määre, joka tarkentaa viitetietoa. Ole kuitenkin hyvin varovainen, sillä yksikin muuttunut viite aiheuttaa väärän viittaussuhteen!

Perinteisesti sisäisiä viitteitä käyttävät viittausjärjestelmät sisällyttävät tekijän lisähuomiot tai enemmän selitystä vaativat aineistovertailut *loppuviitteisiin*, koska sisäinen viite ei typografisista syistä ja lukijan lukukokemuksen miellyttävyyden säilyttämiseksi voi olla liian pitkä (ts. yleensä ei enempää kuin yksi rivi tai kolme lähdettä). Pelkkiä ala- tai loppuviitteitä käytettäessä viitteen pituus ei ole yhtä

rajallinen. Tutke suosittelee sisäisten viitteiden kumppaniksi alaviitteitä. Tällöin viitemerkki (ks. alla) *korvaa* sulkeet lähdemerkinnässä. Pitkissä huomautuksissa tai vertailuissa noudatetaan kuitenkin leipätekstin typografiaa.

Ala- ja loppuviite osoitetaan *viitemerkillä*, yleensä yläindeksoidulla arabialaisella numerolla¹ tai roomalaisella numerollaⁱ. Yläindeksoitu numero viittaa vastaavaan numeroon alaviitteessä sivun alalaidassa ja loppuviitteen kohdalla tekstin lopussa. Useimmissa tekstinkäsittelyohjelmissa on valittavissa automatisoitu ala- ja loppuviitteiden sijoitusjärjestelmä, jolloin viitteiden numerointi ei häiriinny mahdollisista lisäyksistä ja poistoista. Yleensä käytetään joko ala- tai loppuviitteitä, mutta jotkut viittausjärjestelmät käyttävät molempia esimerkiksi erottamaan tieteelliset viitteet (loppuviite) tekijän lisähuomioista (alaviite) tai termien selitykset (alaviite) tekijän kommentaiteista (loppuviite).

Erilaisten lähdetyyppien merkintätavat

Yleisesti ottaen lähdetieto annetaan juuri kuten alkuperäisessä mukaan lukien kieli- ja kielioppivirheet sekä epäjohtonmukaisuudet. Versaaliteksti muutetaan normaaliksi tekstiksi. Välimerkki, joka erottaa pää- ja alaotsikon toisistaan korvataan kuitenkin vastaamaan viittausjärjestelmää: mikäli siis alkuperäisessä lähteessä käytetään pistettä tai em-viivaa (—) tässä tarkoituksessa, välimerkiksi vaihdetaan kaksoispiste, joka merkitsee otsikoiden välistä hierarkiaa. Huomaa, että käännökset eivät ole alaotsikoita (ks. Arlander 2011)!

Tekijä vai anonyymi lähde?

Mikäli lähteellä ei ole erikseen ilmoitettua tekijää, siihen voi aina viitata teoksen nimellä. Tällöin lähde aakkostuu lähdeluetteloon teosnimen mukaan (ks. Käsiohjelma alla). Huomaa kuitenkin, että lähteen tekijä voi myös olla instituutio, ryhmä, yritys, tai muu kollektiivinen tekijä. Tällöin tekijätiedoksi annetaan tämän instituution nimi, joka aakkostuu myös lähdeluettelossa kuten henkilönimi. Mahdolliset epämääräiset ja määräiset artikkelit sivuutetaan aakkostuksessa.

Lyhyt viite: *Teosnimi* VUOSI, sivut.

Esimerkki: Kielitoimiston kielioppiopas. 2015. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 175. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus.

Kielitoimiston kielioppiopas 2015, 18.

Vaihtoehtoisesti teosta voi kohdella anonyymien tekijän lähteenä. Tällöin tekijän nimi on yksinkertaisesti Anonyymi (anon.). Jos kirjoittaja käyttää kirjailijanimeä, sitä käytetään myös viitteissä ja lähdeluettelon aakkostuksessa. Oikean nimen voi lisätä lähdeluettelossa kirjailijanimen perään hakasulkeiden sisään.

Esimerkki: Nisonius, Teuvo [Teppo Sillantaus]. 2011. *Axel Tulikiven traagillinen kohtalo*. Tammi: Helsinki.

Nisonius 2011, 16.

Julkaistut tekstit

Tekstilähteet ovat tyypillisimpiä tieteellisen tutkimuksen lähteitä ja niihin perustuvat kaikki lähdeviittausjärjestelmät. Huomaa, että suomenkielisessä lähdeluettelossa kustantajan paikka ilmoitetaan myös suomen kielen sääntöjen mukaan (Lontoo, ei London). Samoin kaikki lyhenteet, teoksen nimestä riippumatta, kirjataan suomeksi. Kustantajanimet kuitenkin ilmoitetaan sillä kielellä, jolla ne on kirjattu teokseen (ks. alla).

Kirja

Kaikkiin kirjan muodossa julkaistuihin teoksiin sovelletaan yhtenäistä merkintätapaa, oli kyseessä sitten romaani tai akateeminen tutkimus. Tässä esitetyn lisäksi on hyvä merkitä itselleen muistiin mahdollisen julkaisusarjan toimittaja, painopaikka, laitos, painos ja ISBN-numero, joilla teoksen tiedot löytyvät helposti tietokannoista. Huomaa, että joistain kirjoista on olemassa useita sisällöltään eroavia laitoksia, joilla kuitenkin on sama tekijä ja teosnimi. Tällaisista teoksista on siis hyvä mainita lähdeluettelossa myös käytetty laitos.

Koska kirja on teos, sen nimi tulee kursivoida. Mikäli kirjan otsikko sisältää teosnimen, se muunnetaan kursivoimattomaksi tekstiksi.

Sukunimi, Etunimi. JULKAISUVUOSI. *Teoksen otsikko: Alaotsikko*. Mahdollinen kääntäjä. Laitos (ellei ensimmäinen). Mahdollinen julkaisusarja. Kustannuspaikka: Kustantaja.

Lyhyt viite: Sukunimi VUOSI, sivu.

Esimerkki: Kirkkopelto, Esa. 2008. *Le Théâtre de l'expérience*. Pariisi: Presses Universitaires de Paris-Sorbonne.

Kirkkopelto 2008, 20.

Koska viite viittaa tekstistä käytettyyn versioon (esim. käännökseen), viite saattaa vaikuttaa oudolta hyvin vanhojen ja tunnettujen tekstien kohdalla. Mikäli tämä häiritsee kohtuuttomasti, alkuperäisen julkaisuvuoden (ja kielen) voi kirjata lähdeluetteloon lähdetiedon perään. Suositeltavampaa kuitenkin on, että jos alkuperäisen julkaisun ajankohdalla on olennaista merkitystä, kirjoitat tiedon auki teoksen esiintyessä tekstissä: *Hamlet* (Shakespeare 1998) kirjoitettiin vuosien 1599–1602 välillä ja julkaistiin ensikertaa vuonna 1603.

Kaksi tai useampi tekijä tai toimitettu kokoelma

Mikäli tekstillä on useampi kuin yksi kirjoittaja, heidät ilmoitetaan listassa sukunimi ensin erotettuna *joko* ja-sanalla *tai* et-merkillä (&).

Yleisesti ottaen toimitettuihin kokoelmiin ei viitata kokonaisuuksina vaan jokaiseen eri kirjoittajan tekstiin viitataan erikseen (ks. Tieteellinen artikkeli kirjassa). Mikäli kokoelmaan kuitenkin on tarpeen viitata, ilmoitetaan lähdeluettelossa teoksesta toimittaja(t), joiden nimien mukaan teos aakkostuu. Viimeisen toimittajan nimen jälkeen lisätään pilkku sekä lyhenne toim.. Viite on toimittajien nimiin tekijöinä eli toim. -lyhennettä ei sisällytetä viitteeseen.

Sukunimi, Etunimi & Sukunimi, Etunimi. VUOSI. *Otsikko: Alaotsikko*. Mahdollinen sarja. Kustannuspaikka: Kustantaja.

Lyhyt viite: Sukunimi & Sukunimi VUOSI, sivut.

Monni, Kirsi & Allsopp, Ric, toim. 2015. *Practicing Composition: Making Practice: Texts, Dialogues and Documents 2011–2013*. Kinesis 6. Helsinki: University of the Arts Helsinki, Theatre Academy.

Monni & Allsopp 2015, 32–33.

Viitattaessa tekstiin, jolla on enemmän kuin kolme kirjoittajaa, viitteessä korvataan muut paitsi ensimmäinen nimi merkinnällä et al. (ja muut). Lähdeluettelossa kaikki tekijät tulee kuitenkin listata.

Elektroninen kirja

Joissain e-kirjaformaateissa (epub, mobi) sivunumerot muuttuvat tekstikokoa vaihdettaessa. Tällaisten elektronisten muotojen käyttö ei ole suositeltavaa! Myöskään esim. Google books -sivustolle ladattujen kirjojen sivunumerot eivät aina vastaa painetun teoksen sivunumeroita, eivätkä teokset yleensä ole saatavissa kokonaisina.

Mikäli käytät elektronisia kirjoja, mainitse tämä kirjan lähdetiedossa lähdeyyppinä teosnimen jälkeen, ja merkitse mielellään myös palvelun nimi, käyttöajankohta sekä sivun osoite lähdetietoon.

Lyhyt viite: Sukunimi VUOSI, sivu.

Esimerkki: Lehikoinen, Kai. 2006. *Stepping Queerly: Discourses in Dance Education for Boys in Late 20th-Century Finland*. E-kirjaversio Google books. Bern: Peter Lang. Haettu 5.9.2015.
https://books.google.fi/books?id=mHqZqbfmfK4C&printsec=frontcover&source=gbs_atb#v=onepage&q&f=false

Lehikoinen 2006, 16.

Tieteellinen artikkeli kirjassa

Sukunimi, Etunimi. JULKAISUVUOSI. "Artikkelin otsikko: Alaotsikko." *Teoksen otsikko: Alaotsikko*, toimittaja(t) etunimi ensin, sivut. Mahdollinen kääntäjä. Mahdollinen julkaisusarja. Kustannuspaikka: Kustantaja.

Lyhyt viite: Sukunimi VUOSI, sivu.

Esimerkki: Bresler, Liora. 2011. "Taiteen visuaalisuus ja pedagoginen voima." Teoksessa *Taiteen jälki: Taidepedagogiikan polkuja ja risteyksiä*, toim. Eeva Anttila, 174–179. Suom. Eeva Anttila. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 40. Helsinki: Teatterikorkeakoulu.

Bresler 2011, 175.

Tieteellinen artikkeli lehdessä

Sukunimi, Etunimi. JULKAISUVUOSI. "Artikkelin otsikko: Alaotsikko." *Lehden nimi* vuosikerta(numero): sivut.

Lyhyt viite: Sukunimi VUOSI, sivu.

Esimerkki: Järvinen, Hanna. 2011. "Failed Impressions: Diaghilev's Ballets Russes in America, 1916." *Dance Research Journal* 42(2): 77–108.

Järvinen 2011, 78.

Juttu sanoma- tai aikakauslehdessä

Lähdeluettelossa voi olla erillinen sanoma- ja aikakauslehtiä koskeva alaluettelonsa, mikäli ne ovat tutkimuksessa keskeisessä osassa. Yksittäisiä kritiikkejä käsiteltäessä lehtijuttu ilmoitetaan erillisenä lähteenä tekijän mukaan. Jutun sivunumeron voi lisäksi antaa lähdetiedon lopussa, mutta tämä ei ole pakollista. Huomaa, että henkilöhaastattelut ja teosarvostelut aakkostetaan haastattelijan tai arvioijan nimen mukaan, tai tekstin otsikon mukaan, jos kirjoittajan nimeä ei ole annettu. Lähdetietoon voi lisätä näiden kohdalla kuvaavan lähdetyyppin (esim. arvostelu teoksesta *teosnimi*).

Sukunimi, Etunimi. JULKAISUVUOSI. "Jutun otsikko." *Lehden nimi* JULKAISUAJANKOHTA (mahdollisesti sivut).

Lyhyt viite: Kirjoittaja *Lehden nimi* JULKAISUAJANKOHTA, mahdollisesti sivut.

Esimerkki: Kokkonen, Tuija. 2013. "Muistioita ajasta: kolme näkökulmaa toisiin eläimiin ja esitykseen." *Esitys* 2/2013.

Kokkonen 2013.

Arkistolähteet ja asiakirjakokoelmat

Arkistolähteisiin kuuluvat esimerkiksi painamattomat käsikirjoitukset kuten lopputyöt ja tutkielmat, käsiohjelmat, kokousmuistiot, pöytäkirjat, kirjeet, yms. Arkistoissa säilytetään kuitenkin myös paljon audiovisuaalista materiaalia kuten valokuvia ja dokumenttielokuvia. Useimmiten myös esitystaltioinnit ovat arkistomateriaalia ja voikin olla, että keräät tutkimustasi varten eräänlaisen yksityisarkiston. Muista siis keskustella teosdokumentaation luonteesta ohjaajiesi, vastuuproffessorisi ja kirjaston kanssa!

Virallisissa arkistoissa säilytettävissä asiakirjakokoelmissa on usein paikkamerkinä kokoelmatunnus, jonka avulla kokoelma ja sen osa löytyy arkistosta. Paikkatieto onkin hyvä kirjata myös omiin muistiinpanoihin, jotta lähde löytyy tarvittaessa uudelleen mahdollisimman helposti. Asiakirjojen ja muiden virallisten dokumenttien pitkien nimien lyhentämistä kannattaa harkita, mikäli ne toistuvat omassa lähdeaineistossa—tällöin tulee koota lyhenneluettelo Lyhenteet-luvuksi joka sijoittuu joko ennen johdantoa tai lähdeluettelon alkuun.

Arkisto

Arkistojen merkitseminen riippuu niissä säilytetyn aineistojen keskeisyydestä tutkimustyössä. Arkistot luetteloidaan julkisesta yksityiseen, säilyttäjäarkistosta arkistosarjaan. Kansallisarkisto tulee siis ennen kunnanarkistoa, joka tulee ennen yksityisarkistoa. Suurista arkistosta merkitään kokoelmatunnus ja mahdollinen paikkamerkki eli signum. Kaikista arkistosta ilmoitetaan säilytyspaikkakunta. Kaikki arkistosta annettavat tiedot annetaan tutkimuksen kirjoituskielillä. Mahdolliset käännökset ilmoitetaan leipätekstissä.

Arkiston virallinen nimi, PAIKKAKUNTA JA MAHDOLLISESTI MAA

Käytetty arkistokokoelma PÄIVÄYS ja/tai PAIKKAMERKKI

Esimerkki:

Suomen Kansallisteatterin (SKt) arkisto, Helsinki

Elli Tompurin kirjeet Suomen Kansallisteatterin johtokunnalle 1.10.1921, 30.1.1929, 2.4.1935

Suomen Kansallisteatterin johtokunnan pöytäkirjat 1921–1935

Arkistolähteen lyhyt viite on tapauskohtainen, yleensä tekijä(t) tai muu tunnistettava kuvaus PÄIVÄMÄÄRÄ, mahdollinen paikkamerkki, sekä säilytyspaikka.

Esimerkki 1: Tompurin kirje SKt:n johtokunnalle 30.1.1929.

Esimerkki 2: SKt:n johtokunnan pöytäkirja 27.4.1923.

Käsiohjelma

Käsiohjelmiin ja muihin vastaaviin tekstidokumentteihin (ohjelmalehtisiin, ym.), joita ei ole julkaistu, viitataan julkaisemattomana aineistona. Niissä ei yleensä käytetä tekijänimeä, vaan niihin viitataan aina *esitys-* tai *tapahtumanimellä*. Esiintyvän ryhmän tai muiden tekijätietojen antaminen on hyväksi, mutta täydellinen lista ei ole tarpeen, varsinkaan, jos myös esitykseen itseensä viitataan tekstissä ja sen tiedot ovat jo lähdeluettelossa. Mikäli käsiohjelma koskee koko produktiota kyseisessä paikassa, se päivätään ensi-iltapäivämäärän mukaan. Mikäli ohjelma koskee tiettyä esitystä, käytetään kyseisen esityksen päivämäärää, myös silloin, kun ohjelmalehtiseen on ainoastaan liitetty illan esiintyjälista.

Lyhyt viite: *Teosnimi*. Tyyppe.

Esimerkki: *Golem-muunnelmia*. Nälkäteatterin Toisissa tiloissa -ryhmä. Käsiohjelma. Ensi-ilta 6.2.2011, Kiasma-teatteri, Helsinki.

Golem-muunnelmia. Käsiohjelma.

Julkaisematon opinnäyte

Opinnäytetyöt eivät pääsääntöisesti ole julkaisuja (niillä ei ole ISBN-numeroa). Kustannustietojen sijaan ilmoitetaan opinnäytteen luonne sekä oppiaine ja instituutio, jossa työ on tarkastettu. Julkaisuvuoden sijaan kirjataan työn sisäänjättövuosi nimiölehdeltä. Koska tekstillä ei ole kustantajaa, paikkatiedon voi ilmoittaa instituution nimen jälkeen, erotettuna pilkulla.

Lyhyt viite: Sukunimi VUOSI, sivut.

Esimerkki: Rauhamaa, Raisa. 1983. "Suomalaisen vapaan tanssin alkuvaihe ja Maggie Gripenbergin merkitys siinä vuosina 1900–1918." Kulttuurihistorian pro gradu - tutkielma, Turun yliopisto, Turku.

Rauhamaa 1983, 22.

Konferenssiesitelmä

Julkaisemattomaan konferenssiesitelmään viitattaessa on hyvän tavan mukaista pyytää esitelmöitsijältä teksti tai tallenne ja käyttää omia muistiinpanoja vain, mikäli näitä ei ole saatavilla. Konferenssista täytyy ilmoittaa konferenssin nimi- ja paikkatiedot sekä esitelmän ajankohta.

Lyhyt viite: Sukunimi VUOSI.

Esimerkki 1: Elo, Julius. 2011. "Reciprocal Interaction Between a Performer and Spectator." Muistiinpanot konferenssiesitelmästä. Colloquium on Artistic Research in Performing Arts, Teatterikorkeakoulu, Helsinki, 14.1.2011.

Elo 2011.

Esimerkki 2 (konferenssiesitelmä käytössäsi): Elo, Julius. 2011. "Reciprocal Interaction Between a Performer and Spectator." Konferenssiesitelmä. Colloquium on Artistic Research in Performing Arts, Teatterikorkeakoulu, Helsinki, 14.1.2011.

Elo 2011.

Työpaja, luentosarja

Omiin muistiinpanoihin tai luentomateriaaleihin viittaaminen on opinnäytteissä sallittua, koska taiteellinen tutkimus on kovin uusi ala ja tieteelliset julkaisut monella erityisalalla kovin harvassa. Työpajojen yms. merkityksellisyys omalle tutkimukselle on kuitenkin selitettävä leipätekstissä! Kuten konferenssiesitelmien kanssa, toisen luentoon on suositeltavampaa viitata omien muistiinpanojen kautta ellei käytössäsi ole äänitettä tai luennon tekstiä. Työpajaa taas voi kohdella kuten tiedonantoa (katso Tiedonanto sähköpostilla, viestillä tai keskustelussa).

Lyhyt viite: Sukunimi AJANKOHTA.

Esimerkki: Klien, Michael & Valk, Steve. 2011. "Helsinki Workshop on Social Choreography." Muistiinpanot työpajasta. Teatterikorkeakoulu, Helsinki, 26.–29.4.2011.

Klien & Valk 27.4.2011.

Haastattelu- ja muistitietoaineisto

Haastattelu- ja muistitietoaineiston kohdalla haastateltava eli informantti voi haluta pysyä anonyyminä. Tällaisen aineiston käytössä informantin nimeä ei saa kirjata myöskään lähdeluetteloon. Anonyymit informantit voi eritellä tutkimuksen tekstissä ja viitteissä joko korvaamalla nimen (esimerkki leipätekstistä: Haastattelussa "Maija" sanoi...) tai antamalla kullekin yksilölle oman "paikkamerkin" aineistossa (esimerkki viitteestä: J.H. 2.12.2008.) Jos tekemäsi anonyymit haastattelut ovat tutkimuksesi pääaineisto ja tämä käy ilmi leipätekstistä, sinun ei tarvitse listata niitä lähdeluetteloon, mutta halutessasi voit sisällyttää joitain elementtejä (esim. haastattelun kysymykset tai jopa litteroinnit) tutkimuksesi liitteisiin. Pyydä jo materiaalia kerätessäsi kirjallinen lupa aineiston arkistointiin ja käyttöön, jossa erittelet, kuka aineistoa voi käyttää, missä ja miten!

Jos haluat sisällyttää haastattelut lähdeluetteloosi, säästät tilaa luetteloimalla ne omaksi kokonaisuudekseen (esim. haastateltavan sukunimen mukaan). Haastattelusta ilmoitetaan aina AJANKOHTA ja PAIKKA, sekä säilytysarkisto. Mikäli käytät jonkun muun tekemää haastattelua, mainitse aina myös haastattelijan nimi! Lisäksi on hyvä ilmoittaa haastattelun muoto. Sähköpostihaastatteluissa paikkatietoa ei tarvita. Muihin sähköposteihin viitataan *sähköpostikeskusteluina*. Tällöin on hyvän tavan mukaista pyytää lupa keskusteluun viittaamiseen kaikilta keskustelun osapuolilta.

Lyhyt viite: Haastateltavan nimi HAASTATTELUPÄIVÄMÄÄRÄ.

Esimerkki: Tiina Suhosen sähköpostihaastattelu 11.2.2008 ja 2.8.2010. Haastattelija Seppo Kumpulainen. Kumpulaisen yksityisarkisto, Hyvinkää.

Suhonen 2.8.2011.

Tiedonanto sähköpostilla, viestillä tai keskustelussa

Ohjaajan tai kollegojen kanssa käydyt keskustelut, sähköpostit, tekstiviestit ja pikaviestit ovat lähdeyytensä tiedonantoja. Sähköpostiin voi viitata kuten sähköpostihaastatteluun (ks. kohta Haastattelu- ja muistitietoaineisto), tai suoraan tiedonantona leipätekstissä. Tiedonantoja ei yleensä merkitä lähdeluetteloon. Silti on hyvän tieteellisen tavan mukaista, että lähettäjältä tai keskusteluun osallistuneilta kysytään *kirjallisesti* lupa heidän yksityisesti antamaansa tiedonantoon nimellä ja/tai ilman nimeä. Mikäli ao. henkilö(t) kieltäytyvät lupaa antamasta, *aineistoon ei saa viitata edes epäsuorasti*.

Esimerkki: Ohjaajani kertoi minulle 30.9.2014 käymässämme keskustelussa, että ohjaustapaamisemme ovat henkilökohtaisia tiedonantoja, joita ei merkitä lähdeluetteloon.

Taideteokset

Taideteokset ja -tapahtumat ovat keskeisiä taiteellisen tutkimuksen lähteitä, joihin viittaamisesta ei yleensä ole annettu ohjeita tekstilähteisiin pohjaavissa tyylioppaissa. Lähdeluettelomerkinnän tarkkuus riippuu myös kyseisen teoksen keskeisyydestä

tutkimusaiheelle: esimerkiksi teatteriesityksen näyttelijöiden nimien luettelo on olennainen, mikäli tutkimus käsittelee näyttelijäntyötä kyseisissä esityksissä.

Mikäli tutkimus koskee useampaa saman teoksen versiota kuten eri ajankohtina esitettyä näyttämöteosta, esitykset tulee eritellä viitteissä esitysjankkohtien avulla. Lähdetiedon tulee sisältää merkittävät muutokset esimerkiksi esiintyjissä tai esityspaikassa. Nauhoitteet erotellaan aina live-esityksistä—katso kohta Äänite, elokuva.

Teatteri- tai tanssiesitys, performanssi

Taiteellisen tutkimuksen esitarkastettavat osat ovat osa tutkimusta itseään: koska ne eivät toimi lähteenä vaan ovat tutkimuksen osa, niitä ei tyypillisesti merkitä lähdeluetteloon.

Muista esityksistä lähdeluettelossa annettavien tietojen laajuus riippuu esityksien roolista suhteessa tutkimuskysymykseen. Mikäli viittaat esitykseen, tulee siitä kertoa vähintään perustiedot: ketkä tekivät mitä ja missä. Mikäli aihe on näyttelijäntyö, vähintäänkin pääroolien esittäjät tulee listata. Mikäli taas keskitytään valosuunnitteluun, valosuunnittelijan nimi on keskeisempi. Kaikista esityksistä tulee antaa samat perustiedot!

Esityksiin suositellaan viitattavan *teosnimellä*, ei esimerkiksi ohjaajan tai koreografin tekijyyden kautta (katso myös kohta Äänite, elokuva). Käsiohjelmaa voi käyttää apuna esiintyjälistan laatimisessa, mutta käsiohjelmaan lähteenä viitataan erikseen. Myös ensi-illan päivämäärä on hyvä löytyä lähdeluettelosta, vaikka viittaisitkin myöhempään esitykseen.

Lähdetietoihin listataan *Teoksen nimi*. Keskeiset tekijä(t) kuten ryhmä, ohjaaja ja/tai koreografi, lavastaja, puvustaja, ääni- ja valosuunnittelija, pääroolien esittäjien nimet joko aakkosjärjestyksessä tai käsiohjelman mukaan listattuna. KYSEISEN ESITYKSEN AJANKOHTA, Esityspaikan nimi, Esityspaikkakunta. Ensi-iltatieto.

Lyhyt viite: *Teoksen nimi*. ESITYSAJANKOHTA.

Esimerkki: Golem-muunnelmia. Nälkäteatterin Toisissa tiloissa -ryhmä. Esiintyjät: Esa Kirkkopelto, Lauri Kontula, Janne Martinkauppi, Heli Meklin, Iive Meltaus, Piia Peltola, Jaakko Ruuska, Paula Tella, Miikka Tuominen, Taneli Tuominen. Valot: Janne Björklöf. Esitys 13.2.2011, Kiasma-teatteri, Helsinki. Ensi-ilta 6.2.2011.

Golem-muunnelmia 13.2.2011.

Valokuva tai muu kuvataideteos

Teoksen nimi. VALMISTUMISVUOSI. Tekijän nimi etunimi ensin. Tekniikka. Kokoelma tai lähdeteos, jonka tiedot ilmoitetaan kuten vastaavan lähteen tiedot.

Lyhyt viite: *Teoksen nimi* VUOSI.

Esimerkki: Vattenbarnen. 2000. Veronica Ringbom. Kuivaneula. Valtion taidekokoelma.

Vattenbarnen 2000.

Äänite, elokuva

Kuten esitystenkin kohdalla, äänitteistä lähdeluettelossa annettavien tietojen laajuus riippuu suoraan tutkijan tarpeista: mihin äänitettä on tarkoitus käyttää? Esimerkiksi esitysdokumentaatiot ovat pääasiassa julkaisemattomia lähteitä, siis arkistomateriaalia.

Julkaistusta äänitteestä ilmoitetaan yksilötekijöiden nimien tai kollektiivin sekä julkaisuvuoden lisäksi äänitteen nimi sekä äänitteen muoto (esim. CD tai DVD) ja mahdollinen EAN-koodi, julkaisupaikka mikäli tiedossa, sekä tuotantoyhtiö.

Huomaa, että yksilötekijän nimeäminen merkitsee näiden henkilöiden merkityksen korostamista—klassisessa musiikissa on tyypillistä attribuoida teokset säveltäjän mukaan, mutta se ei tarkoita, että tämä olisi suositeltavaa tai että näin olisi aina pakko toimia. Esitykseen keskittyvässä tutkimuksessa pääesiintyjät (solistit) saattavat olla säveltäjää keskeisempiä tutkimuksen aiheelle ja tulee siksi mainita lähdetiedoissa. Digitalisoidun tai internetistä kuunnellun äänitteen kohdalla voi merkitä myös alkuperäisen julkaisuajankohdan (ks. yllä kohta Kirja).

Esimerkki 1 (viite tekijään):

Lyhyt viite: Sukunimet JULKAISUVUOSI, mahdollisesti aikamääre.

Weill, Kurt (säv.) & Brecht, Bertold (san.) 1990. *Happy end: erste musikalische Gesamtaufnahme*. CD 4006408600152. Pro Musica Vocal Ensemble, König Ensemble. Johto: Jan Latham-Koenig. Rooleissa Walter Raffener, Steven Kimbrough, Karin Ploog, Gabriele Ramm. Königsdorf: Delta Music.

Weill & Brecht 1990.

Esimerkki 2 (viite teokseen):

Lyhyt viite: *Äänitteen nimi* JULKAISUVUOSI, aikamääre.

Hélène S. 2004. DVD televisiodraamasta. Ohjaus: Leena Vihtonen, Käsikirjoitus: Marina Motaleff, Kuvaus: Kari Salminen. Rooleissa: Soli Labbart, Marina Motaleff, Hellen Willberg, Sofia Wegelius, Liisi Tandefelt, Ville Sandqvist, Henrika Andersson, Ragni Grönblom, Annika Miiros, Nicke Lignell, Robert Jägerhorn, Kjell Rasmussen. Kesto 73 min. [Helsinki]: YLE. Alkuperäinen julkaisu YLE RTV Fiktioit 1991.

Hélène S. 2004, 13:20–14:30.

Joskus äänitteestä on tarpeen viitata vain osaan, esimerkiksi yhteen lauluun tietyssä levytyksessä. Tällöin osan ja kokonaisuuden suhdetta käsitellään kuin kirjan luvun ja kirjan suhdetta, eli osa asetetaan lainausmerkkeihin ja kokonaisuus teostiedoksi. Tällöin myös viite koskee kyseistä osaa, ei koko äänitettä. Huomaa, että tällainen viittaaminen on erittäin harvinaista ja vaatii, että kyseistä äänitettä käsitellään leipätekstissä syvällisemmin kuin maininnan tasolla!

Esimerkki: Bowie, David. 1999. "Space Oddity." Levyllä *Space Oddity*. CD 724352189809. EU: EMI Records. Julkaistu alunperin 1969.

Bowie 1999.

Radio- tai televisio-ohjelma

Radio- ja televisio-ohjelman erottaa muista äänitteistä ohjelman esityspaikan ja -ajankohdan merkitys. Sarjojen kohdalla myös kausi- ja jaksonumerointi saattaa olla tärkeää. Ohjelman keston voi ilmoittaa kuten äänitteessä ja viitteessä viitata ohjelman tiettyyn kohtaan minuutteina.

Sarjan tai ohjelman nimi. JAKSONUMERO: Jakson otsikko. Tuotantoyhtiö, ESITYSPAIKKA ESITYSAJANKOHTA.

Lyhyt viite: *Sarjan nimi* JAKSONUMERO, aikamääre.

Esimerkki: *Kootut askeleet*. 7/20: Kirsi Monni. Grape Productions, YLE Teema 28.4.2009.

Kootut askeleet 7/20,1:15–1:20.

Nuotinos tai notaatio

Nuottijulkaisusta tai muusta notaatiosta merkitään tekijöiden ja julkaisuajankohdan lisäksi notaation tyyppi ja sen mahdolliset kirjaajat tai toimittajat sekä (mikäli kyse on julkaistusta notaatiosta), kustantajatiedot. Lyhyen viitteen sisältö riippuu kuitenkin julkaisun käyttötarkoituksesta tutkimuksessa. Nuotteihin viitataan yleisesti tahtimääreellä, joka merkitään hakasulkeisiin tai erityisellä tahtimerkillä (numero laatikon sisässä).

Lyhyt viite: Tekijänimi JULKAISUVUOSI, sivu tai [tahtimääre].

Esimerkki: Weill, Kurt (säv.) & Brecht, Bertold (san.) 1980. *Happy end: Komödie mit Musik in drei Akten*. Pienoispartituuri. Wien: Universal Edition.

Weill & Brecht 1980, [25].

Internetlähteet

Internet-lähteestä tulee lähdeluettelossa aina ilmaista sivun osoite, joka voi olla joko url tai niin sanottu pysyvä osoite (permalink tai doi), sekä sivun viimeisin käyttöpäivämäärä. Kaikki muu tieto (kuten tekijä tai sivun otsikko) ovat liian epämääräisiä lähteen löytämiseen, joskin tällaisten tietojen sisällyttäminen lähdeluetteloon on suositeltavaa. Pelkän pysyvän osoitteen ja käyttöpäivämäärän avulla viitteen voi kuitenkin yleensä tarkistaa myös jälkikäteen internetiä arkistoivalta sivustolta (esim. www.archive.org).

Viitteessä sivuun viitataan tavalla, jolla se on aakkostettu lähdeluettelossa.

Blogi, kotisivu tai muu sivusto

Tekijä tai instituutio (jos selkeästi esillä). VUOSI (jos sivu on päivätty). "Sivun nimeke tai otsikko." *Sivun tai sivuston nimi* ja tyyppi. Sivuston modifointipäivä jos tiedossa. Viimeisin käyttöpäivä. doi tai url.

Esimerkki 1 (tekijä tiedossa):

Lyhyt viite: Sukunimi VUOSI.

Arlander, Annette. 2011. "Avoimet ovet ja myllerretty maasto—Open Doors and Uprooted Terrain." *Katajan kanssa* -blogi. Haettu 20.10.2011. http://aa-katajankanssa.blogspot.com/2011_09_18_archive.html

Arlander 2011.

Esimerkki 2 (ei tekijää):

Lyhyt viite: Sivuston nimi PÄIVÄMÄÄRÄ.

Esimerkki: OWL: Purdue Online Writing Lab. Oppimateriaalisivusto. Haettu 6.11.2013. <https://owl.english.purdue.edu/owl/>

OWL 6.11.2013.

Sosiaalinen media

Sosiaalinen media (Twitter, Facebook, jne.) muuttuu internetsivujakin nopeammin, joten lähdetiedon tulee heijastella tätä muuttuvuutta. Sosiaalisen median viestintä on luonteeltaan hyvin lähelle tiedonantoja (ks. Tiedonannot sähköpostilla, viestillä tai keskustelussa), joita ei suositella käytettäväksi lähteinä kuin erityistapauksissa

Jos kuitenkin olet esimerkiksi kerännyt työryhmältäsi tai yleisöltä kommentteja sosiaaliseen mediaan osana tutkimusprojektiasi, muista olla erityisen huolellinen ja johdonmukainen lähdemerkinnöissäsi! Vähintään sinun tulisi ilmoittaa viestijän nimi ja/tai käyttäjänimi, lähteen tyyppi, julkaisun tarkka ajankohta (mukaan lukien kellonaika), hakupäivämäärä sekä viestin url.

Lyhyt viite: Tekijän nimi ja/tai käyttäjänimi AJANKOHTA.

Esimerkki: Oikea Terveyskeskus | The Real Health Center, Facebook-sivu 14.3.2015.
Haettu 7.9.2015.
<https://www.facebook.com/oikeaterveyskeskus/posts/478041039014391>

Oikea Terveyskeskus | The Real Health Center 14.3.2015.

Internet-äänite

Podcastit, YouTube- ja Vimeo-videot sekä muut äänitteet ovat tavallaan sosiaalisen median äänitteitä. Kuten äänitteiden kohdalla, niistä ilmoitettavat lähdetiedot riippuvat lähteen roolista tutkimuksessa. Osoitetiedon ohella olennaista on, milloin lähdetä on viimeksi käytetty (hakutieto).

Lyhyt viite: Otsikko AJANKOHTA tarvittaessa minuuttimääre.

Esimerkki: Arts Management student Marta Medico tells about her studies at the Sibelius Academy. YouTube video, 3:42, käyttäjältä SibeliusAcademy 12.11.2014.
Haettu 4.9.2015.
https://www.youtube.com/watch?v=A3xavgE0Lw0&list=PLbou0_wCh58ALw_0zetNRk3MrVp1uajFk

Arts Management student Marta Medico tells about her studies at the Sibelius Academy 12.11.2014.

Yleisiä termejä ja lyhenteitä

Tässä olevat lyhenteet ovat yleisiä eivätkä vaadi erityistä selitystä tekstissäsi. Muut kuin tässä listassa käytetyt lyhenteet tulee listata erikseen ja niiden merkitys avata lukijalle erityisessä Lyhenteet-osiossa joko ennen johdantoa tai juuri ennen lähdeluetteloa. Muista, että leipätekstissä *ei* käytetä lyhenteitä ja erilaiset akronyymit tulee selittää niiden esiintyessä ensimmäistä kertaa.

ks. = katso

esim. = esimerkiksi

vert. = vertaa

ibid. = ibidem, sama (lähdetieto aivan täsmälleen sama kuin edellisessä viitteessä)

sama = lähdetieto aivan täsmälleen sama kuin edellisessä viitteessä

op.cit. = oper citato, viite edellisessä viitteessä mainittuun lähteeseen mutta esimerkiksi toiseen sivuun

mt. = mainittu teos, viite edellisessä viitteessä mainittuun lähteeseen mutta esimerkiksi toiseen sivuun

pass. = passim, sieltä täältä (kun asiaa käsitellään ajoittain esimerkiksi sadan sivun aikana—sivunumeroiden merkintä on silti toivottavaa)

et al. = et alia, ja muut (käytetään lyhyessä viitteessä yli kolmen tekijän kirjoittamaan lähteeseen, jolloin korvaa ensimmäisen tekijän jälkeen tulevat nimet)

s.a. = sine anno, ilman vuotta (kun julkaisu- tai painovuotta ei ole liitetty teokseen)

s.l. = sine loco, ilman paikkaa (kun julkaisusta puuttuu paikkatieto)

s.n. = sine nominem, ilman tekijän nimeä, vastaa olennaisesti lyhennettä anon.

anon. = anonyymi, julkaistu ilman tekijän nimeä

pseud. = pseudonyymi, julkaistu toisella tekijänimellä tai nimimerkillä

signum = arkistoyksikön paikkamerkki

Mikäli kykenet selvittämään puuttuvan tiedon jostain muualta, voit ilmoittaa sen hakasulkeissa (ks. Nisonius 2011).

Dispositiomalli

Dispositio on apuväline oman tutkimuksen edessä. Se on tutkimuksen rakennetta kuvaava vielä hypoteettinen sisällysluettelo, jota on täydennetty lyhyin kuvauksin esitettyjen lukujen teemoista.

Nimiölehti

Abstrakti

Sisällysluettelo

Kiitokset

1. Johdanto

kuvaa lyhyesti olettamani, tutkimuskysymykseni ja sitä varten suunnittelemani aineiston, menetelmäni ja tutkielman kokonaisrakenteen

2. Ensimmäinen käsittelyluku

lähdän liikkeelle tästä, koska... ja käsittelen siksi seuraavia asioita seuraavassa järjestyksessä

2.1. Alaotsikko

2.2. Toinen alaotsikko

2.3. Kolmas alaotsikko

3. Toinen käsittelyluku

jossa selitän, miten edellä kirjoitetusta seuraa tämä

3.1. Alaotsikko

3.2. Toinen alaotsikko

3.3. Kolmas alaotsikko

4. Kolmas käsittelyluku

jossa esitän esimerkiksi seuraavaa

4.1. Alaotsikko

4.2. Toinen alaotsikko

4.3. Kolmas alaotsikko

5. Loppuluku

jossa esitän oletettavasti seuraavankaltaisia vastauksia tutkimuskysymykseeni

Lähteet

kaikki lähteet, joihin tekstissä on viitattu

Liitteet

esimerkiksi lisädokumentaatiota, kuvalähteitä, DVD, käyttämäni kyselykaavake, tutkimuseettinen lausunto, tilastoja, tmv.

Lähdeluettelomalli

Sana bibliografia tarkoittaa kirjaimellisesti kirjaluettelo, joten Tutkessa suositellaan kirjallisuuden sijaan laajempaa käsitettä lähdeluettelo.

Lähdeluettelo aakkostetaan tekijänimen mukaan, kunkin tekijän kohdalla uusimmasta julkaisuajankohdasta vanhimpaan. Huomaa, että luettelon voi järjestää myös selkiyttävien alakategorioiden kautta, jos tutkimuksessa on käytetty paljon julkaisemattomia tai arkistolähteitä tai paljon tietyn tyyppisiä lähteitä, jotka voivat helposti sotkeentua keskenään (esim. esityksiä, esitystaltiointeja ja käsiohjelmia samasta tapahtumasta tai esityskokonaisuudesta). Muista varmistaa, että lukijalle on viitteestä selvää, mihin lähdeluettelon lähteeseen kulloinkin viitataan!

Muun kuin tekstilähteen *tyyppi* (esim. työpaja) tulee aina ilmoittaa, mikäli tyyppiä ei ole erikseen käytetty lähdeluettelon alakategoriana. Jakamalla lähdeluettelon alakategorioihin voi siis säästyä lähdetyyppin kirjaamiselta jokaiseen lähteeseen erikseen. Jos alakategoriaan kuitenkin kuuluu usean eri tyyppin lähteitä, lähteen tyyppi tulee aina ilmoittaa erikseen (ks. alakohta Muut julkaisemattomat lähteet).

Arkistolähteet

Suomen Kansallisteatterin (SKt) arkisto, Helsinki

Elli Tompurin kirjeet Suomen Kansallisteatterin johtokunnalle 1.10.1921, 30.1.1929, 2.4.1935

Suomen Kansallisteatterin johtokunnan pöytäkirjat 1921–1935

Seppo Kumpulaisen yksityisarkisto, Hyvinkää

Tiina Suhosen sähköpostihaastattelu 11.2.2008 ja 2.8.2010. Haastattelija Seppo Kumpulainen.

Esitykset

Golem-muunnelmia. Nälkäteatterin Toisissa tiloissa -ryhmä. Esiintyjät: Esa Kirkkopelto, Lauri Kontula, Janne Martinkauppi, Heli Meklin, Iive Meltaus, Piia Peltola, Jaakko Ruuska, Paula Tella, Miikka Tuominen, Taneli Tuominen. Valot: Janne Björklöf. Esitys 13.2.2011, Kiasma-teatteri, Helsinki. Ensi-ilta 6.2.2011.

Muut julkaisemattomat lähteet

Elo, Julius. 2011. "Reciprocal Interaction Between a Performer and Spectator." Muistiinpanot konferenssisitelmästä. Colloquium on Artistic Research in Performing Arts, Teatterikorkeakoulu, Helsinki, 14.1.2011.

Klien, Michael & Valk, Steve. 2011. "Helsinki Workshop on Social Choreography." Muistiinpanot. Teatterikorkeakoulu, Helsinki, 26.–29.4.2011.

Rauhamaa, Raisa. 1983. "Suomalaisen vapaan tanssin alkuvaihe ja Maggie Gripenbergin merkitys siinä vuosina 1900–1918." Kulttuurihistorian pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto, Turku.

Esitysdokumentaatiot ja notaatiot

Golem-muunnelmia. Nälkäteatterin Toisissa tiloissa -ryhmä. Käsiohjelma. Ensi-ilta 6.2.2011, Kiasma-teatteri, Helsinki.

Hélène S. 2004. DVD televisiodraamasta. Ohjaus: Leena Vihtonen, Käsikirjoitus: Marina Motaleff, Kuvaus: Kari Salminen. Rooleissa: Soli Labbart, Marina Motaleff, Hellen Willberg, Sofia Wegelius, Liisi Tandefelt, Ville Sandqvist, Henrika Andersson, Ragni Grönblom, Annika Miiros, Nicke Lignell, Robert Jägerhorn, Kjell Rasmussen. Kesto 73 min. [Helsinki]: YLE. Alkuperäinen julkaisu YLE RTV Fiktioit 1991.

Oikea Terveyskeskus | The Real Health Center, Facebook-sivu 14.3.2015. Haettu 7.9.2015. <https://www.facebook.com/oikeaterveyskeskus/posts/478041039014391>

Weill, Kurt (säv.) & Brecht, Bertold (san.) 1990. *Happy end: erste musikalische Gesamtaufnahme*. CD 4006408600152. Pro Musica Vocal Ensemble, König Ensemble. Johto: Jan Latham-Koenig. Rooleissa Walter Raffener, Steven Kimbrough, Karin Ploog, Gabriele Ramm. Königsdorf: Delta Music.

Weill, Kurt (säv.) & Brecht, Bertold (san.) 1980. *Happy end: Komödie mit Musik in drei Akten*. Pienoispartituuri. Wien: Universal Edition.

Tutkimuskirjallisuus

Arlander, Annette. 2011. "Avoimet ovet ja myllyretetty maasto—Open Doors and Uprooted Terrain." *Katajan kanssa* -blogi. Haettu 20.10.2011. http://aa-katajankanssa.blogspot.com/2011_09_18_archive.html

Arts Management student Marta Medico tells about her studies at the Sibelius Academy. YouTube video, 3:42, käyttäjältä SibeliusAcademy 12.11.2014. Haettu 4.9.2015.

https://www.youtube.com/watch?v=A3xavgE0Lw0&list=PLbou0_wCh58ALw_0zetNRk3MrVp1uajFk

Bowie, David. 1999. "Space Oddity." Levyllä *Space Oddity*. CD 724352189809. EU: EMI Records. Julkaistu alunperin 1969.

Bresler, Liora. 2011. "Taiteen visuaalisuus ja pedagoginen voima." Teoksessa *Taiteen jälki: Taidepedagogiikan polkuja ja risteyksiä*, toim. Eeva Anttila, 174–179. Suom. Eeva Anttila. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 40. Helsinki: Teatterikorkeakoulu.

The Chicago Manual of Style. 2010. 16. laitos. Chicago: The University of Chicago Press.

Järvinen, Hanna. 2011. "Failed Impressions: Diaghilev's Ballets Russes in America, 1916." *Dance Research Journal* 42(2): 77–108.

- Kielitoimiston kielioppiopas*. 2015. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 175. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus.
- Kielitoimiston oikeinkirjoitusopas*. 2012. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 147. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus.
- Kirkkopelto, Esa. 2008. *Le Théâtre de l'expérience*. Pariisi: Presses Universitaires de Paris-Sorbonne.
- Kokkonen, Tuija. 2013. "Muistioita ajasta: kolme näkökulmaa toisiin eläimiin ja esitykseen." *Esitys* 2/2013.
- Kootut askeleet*. 7/20: Kirsi Monni. Grape Productions, YLE Teema 28.4.2009.
- Korpela, Jukka K. 2015. *Nykyajan kielenopas*. Verkkosivusto. Haettu 5.9.2015. <http://www.cs.tut.fi/~jkorpela/kielenopas/index.html>
- Lehikoinen, Kai. 2006. *Stepping Queerly: Discourses in Dance Education for Boys in Late 20th-Century Finland*. E-kirjaversio Google books. Bern: Peter Lang. Haettu 5.9.2015. https://books.google.fi/books?id=mHqZqbfmfK4C&printsec=frontcover&source=gbs_atb#v=onepage&q&f=false
- Monni, Kirsi & Allsopp, Ric, toim. 2015. *Practicing Composition: Making Practice: Texts, Dialogues and Documents 2011–2013*. Kinesis 6. Helsinki: University of the Arts Helsinki, Theatre Academy.
- Neville, Colin. 2010. *The Complete Guide to Referencing and Avoiding Plagiarism*. Maidenhead: Open University Press.
- Nisonius, Teuvo [Teppo Sillantaus]. 2011. *Axel Tulikiven traagillinen kohtalo*. Tammi: Helsinki.
- OWL: Purdue Online Writing Lab*. Oppimateriaalisivusto. Haettu 6.11.2013. <https://owl.english.purdue.edu/owl/>
- Shakespeare, William. 1998. *Hamlet*. Suom. Eeva-Liisa Manner. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.
- Vattenbarnen*. 2000. Veronica Ringbom. Kuivaneula. Valtion taidekokoelma.

Lähdemerkinjärjestys

Lähtetiedossa lähteestä annetaan tietynlaista informaatiota, aina samassa järjestyksessä:

Tekijän sukunimi, etunimi

Julkaisuvuosi

Pääotsikko: alaotsikko

Kokoelman (toimitetuissa teoksissa), kausijulkaisun tai lehden nimi

Mahdollinen toimittaja toimitetuissa teoksissa etunimi ensin

Sivut (toimitetuissa teoksissa) tai kausijulkaisuissa vuosikerta(numero): sivut

Kääntäjä etunimi ensin

Lähteen tyyppi jos muu kuin painettu kirja tai artikkeli

Mahdolliset lisätiedot tallenteista

Laitos (ellei ensimmäinen)

Julkaisusarja ja numero

Kustannuspaikka: kustantaja (ei merkitä lehtien tai kausijulkaisujen kohdalla)

Lisätiedot kuten ensipainoksen ajankohta

Tarkka julkaisu- tai esitysajankohta tallenteissa, dokumentaation ajankohta

Viimeisin käyttöpäivä ja url elektronisissa materiaaleissa